

A párhuzamos épületektől É-ra, a jelentős mennyiségű kőomladékban egy további, fő égtájának megfelelően tájolt kisebb építmény falai is kirajzolódtak. A korábbi ásatások és a geofizikai vizsgálatok eredményeinek felhasználásával megállapítható, hogy a 2 párhuzamos épület falsarkai egy-egy É–D-i tájolású, a főútvonal mellett álló hosszúházhoz tartozhatnak. A felszín megtisztítása során 2–3. századi kerámiatöredékek, köztük dél-galliai és rheinzaberni *terra sigillata* darabok kerültek elő. A geofizikai vizsgálat alapján, a nyugatabbra fekvő épület egyik hátsó, délebbi traktusához tartozó részen nyitottuk a kutatás 2. szondáját, egy fémkeresővel talált különleges leletcsoport pontos dokumentálása céljából. A műszeres kutatás során ugyanis Sándor Lajos ezen a ponton egy nagy méretű vaskapára bukkan a felszíntől mintegy 0,4 m mélységben, amely alatt további *in situ* vastárgy, egy ásó látszott. A vaseszköz-lelet pontos rétegtani helyzetének tisztázása céljából egy 2,5×2 m-es É–D-i tájolású szondát nyitottunk. A szonda felső része kevert, még a szántás által érintett, de csak római kori leleteket tartalmazó, mintegy 0,2 m vastag barna, humuszos réteg volt (SE-1). Ez alatt egy viszonylag tömörebb, közettörmelék, paticszemcsét tartalmazó, mintegy 0,1–0,15 m vastag, humuszos, barna réteg következett (SE-2), amelynek bontásából III. Gordianus és Hadrianus egy-egy bronzpénze is előkerült *terra sigillata* és más kerámiatöredékekkel együtt. Ez alatt következett egy erőteljesen átégett, vöröses színű, humuszos, agyagos, kőzet és agyagtégla-törmelék, nagyszámú kerámiatöredéket tartalmazó réteg (SE-3), amelyből egy szürke, közepes méretű, szürke hombár szája állt ki. A már részben kibontott ásó, és a rajta lévő ásókapa mellett további 2 vastárgya, egy másik ásókapára és egy balta fejére bukkanunk. Bár először úgy tűnt, hogy az SE-3 ráhúzódik a vastárgyakra, a bontás során (a kissé megégett humuszban a vastárgyak alatt) részben kirajzolódott egy kissé lazább betöltésű beásás (SE-4), amely valószínűleg arra utal, hogy a letaposott és összetömörödött járósíntbe, közvetlenül a hombár mellé egy sekély gödörbe rejtették el a vasszerszámokat, majd azokat humusszal fedték le, később pedig az egész felület átégett. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a hombár feltételezett beásását nem tudtuk elkülöníteni egyértelműen ettől a sekély beásástól és sötétbarna humuszos, paticszemcsés betöltésétől (SE-5). A szonda bontásában és a vastárgyak meghatározásában Rupnik László (ELTE Régészettudományi Intézet) segített. A kis méretű szondában a vasszerszámok kibontása után csak a hombár kiemelésére került sor. A szürke, hasas, a szájáig a földbe süllyesztett, mintegy 60 cm magas edény alján néhány, nem hozzá tartozó nagyobb tárolóedény töredékét is megtaláltuk némi faszénmaradvány mellett, ami arra utalhat, hogy az nagyjából a környező padlószint átégésekor többé-kevésbé üres lehetett. A hombár fenekén egy minden szempontból egyedülálló lelet, egy bronzmécses feküdt. A 7,5 cm hosszúságú, 2,5 cm szélességű tárgy egy nagyon ritka bronzmécses típusba, a két darabból álló, összeilleszthető, figurális példányok közé tartozik. Az aquincumi hombár alján egy ilyen tárgy jobb fele maradt meg. A mécses két szimmetrikus, a hossz tengelye mentén összeilleszthető, önállóan is funkcionáló darabból állt. A felső rész komikus maszkot ábrázol, az olajbeöntő nyílást a száj sarkában alakították ki. Az állnál található égőnyílás *volutás* kialakítású. A szemöldöknél egy függesztőrészt alakították ki, amelybe egy kis bronzláncot fűztek. A hajhoz eredetileg egy akantuszlevél alakú fogantyút forrasztottak, amelyet letörve találtunk meg, a restaurálás után került vissza csak eredeti helyére. A mécses belső oldala egyenes

kialakítású, hátsó, fej felőli részénél egy konkáv keresztmetsetű vájat található, az ebben futó sínnel illeszthették össze a tárgyat a szimmetrikusan kialakított párával. Hasonló két darabból álló figurális mécsesből mindössze alig néhány publikált darab ismert a birodalom területéről. Az Aquincumban talált példány jelenlegi ismereteink szerint az egyetlen hiteles ásatási körülmények között talált, publikált darabja ennek a tárgy típusnak. Pontos keltezése ezért önmagában igen nehéz, de valószínű, hogy az 1–2. században készülhetett. A padlószintből, amelybe a tárgyat tartalmazó hombárt süllyesztették, a később átégett humuszos, agyagos, kőzet- és agyagtégla-törmelék réteg (SE-3) átvágása során egy olyan rheinzaberni *terra sigillata* töredék is előkerült, amely *terminus post quem*ként a 2. század végénél–3. század első harmadánál későbbre keltezi a hombár földbeasását, továbbá a vaseszközök földberejtését. A hombár kiemelése után világosan látszott, hogy az SE-3-as réteg, azaz az átégett padlószint alatt még legalább fél m-es mélységig további korábbi kultúrrétegek találhatóak. A padlószint feletti rétegsorban nem utalt semmi ennél későbbi, római kori építési fázis jelenlétére. Ez alapján a 2. szondában megfigyelt, járósíntbe ásott hombárt és földbe elrejtett vaseszköz-készlet elásását a 2. század utolsó vagy a 3. század első évtizedeinél későbbre keltezhetjük. A padló átégése után a hosszúház ezen részén későbbi járósínt már nem keletkezett, így valószínűnek látszik, hogy a vasszerszámok elrejtése után az épület megsemmisült.

A műszeres kutatás során dokumentált nagyszámú, a katonacsászárok korára keltezhető érem alapján ez a pusztulás valamikor 3. század közepe után következhetett be.

A pálya kiépítésével párhuzamosan szakfelügyelet keretében nyomon követtük a kerítésoszlopok építését késő őszig. A baseball-pálya területének tervezett, jövőbeli bővítése nyomán elképzelhető, hogy további kutatásokra kerülhet majd sor a területen.

LASSÁNYI GÁBOR

40. Budapest, III. Bécsi út 58.

(KÖH 83673)

Ró, Ú

A kb. 700 m²-es telken a beruházó Kula Hungária Kft. egy többfunkciós (üzletek, irodák, lakások), mélygarázzsal ellátott épület felépítését tervezte. A régészeti védelem alatt álló területen az építkezéssel járó földmunkák elkezdését a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) egy próbafeltárás eredményétől tette függővé. A kérdéses telek az aquincumi katonaváros területén helyezkedik el, azon belül a Bécsi út Ny-i oldalán húzódó temetőszáv területére esik. Közvetlen környezetében, a Bécsi út 56. és 60. sz. alatt római kori hamvasztásos és csontvázas sírok, kemencék és útrészlet kerültek elő. Mivel a régészeti topográfia szerint a Bécsi út 58. sz. alatt régészeti jelenségek előkerülésére lehetett számítani, az eredményes próbafeltárást – a beruházóval kötött megállapodás szerint – megelőző feltárásnak kellett követnie.

A próbafeltárás papíron megközelítőleg 230–250 m²-t érintett, a K–Ny irányú kutatóárok mélyítése a telek É-i oldalán (statikai okokból a Bécsi út 58. sz. mellett 3 m, a Bécsi úti járdától 2 m biztonsági sáv megtartásával) történt meg. Mivel az ásatás jó ütemben haladt, valamint a rendelkezésre álló idő és a költségvetés lehetővé tette, a próbafeltárás alatt közel 400 m²-t sikerült feltárni. A terület az újkorban és a római

korban a Bécsi úttól Ny felé fokozatosan emelkedett. A rétegek a következőképpen helyezkedtek el: a felső 100–130 cm helyenként erősen törmeléken, újkori réteg; alatta barna földréteg, amely Ny felé folyamatosan elkeskenyedett, majd elfogyott. Alatta már a sárga színű homokos, helyenként mészköves, mészkőtömbös altalaj került elő, amely fokozatosan emelkedett Ny felé. Mivel az újkorban az egykori lankás talajszintet kiegyenesítették, ezért a korábban itt is meglévő, az altalajjal együtt emelkedő, barna földréteg a terület Ny-i harmadában már nem volt megtalálható. Ennek köszönhetően a telek Ny-i felén – kb. 120–150 m² – az újkori rétegek már a sárga altalajba vágódtak és itt régészeti objektumok, leletek nem kerültek elő. A feltárás során két pincét is körvonalaztunk: az egyiket az É-i sávban: kb. 5×10 m nagyságú; a másikat a D-i oldalon, K–Ny-i hossz tengelyű, kb. 6×25 m. Mivel mindkét pince vágta a kultúrrétegeket ezért attól régészeti jelenségek már nem kerültek elő. A próbafeltárás során – mint az a szomszédos telkek alapján várható volt – római kori temetőrészlet került elő. A régészeti jelenségek a terület K-i felén, az újkori réteg alatt húzódó barna földréteg alsó, 30–40 cm vastag részében jelentkeztek. A Ny felé fokozatosan emelkedő altalaj miatt, a telek kétharmad részétől (K-ről Ny felé) a római kori sírok már az altalajba vágódtak. A feltárt emlékek zöme római kori sír volt, összesen 26 darab: 5 csontvázas, 21 hamvasztásos rítusú. A csontvázasok É–D-i valamint K–Ny-i tájolásban is előfordultak, koporsóra utaló jeleket nem lehetett megfigyelni; két esetben került elő kettős sír (gyermek felnőtellel). A hamvasztásos sírok mindegyike szórthamvas volt, nagyobb részüket paticsos és/vagy faszenes körvonal jelezte. Változatos formában jelentkeztek: lekerekített sarkú és négyszögletes, ovális és szabálytalan alakúak. A sírokból a szokásos temetkezési mellékletek – korsó, csésze, pohár, mécses, érme – mellett bronz övveretek, vaskés, fibula, pecsétgyűrű, gyöngysor és bronz karperec is került elő. A sírmellékletek, pontosabban azok hiánya miatt elképzelhető, hogy több sírt is kiraboltak (feldúltak). A telek Ny-i felében, az emelkedő szint miatt, pedig már az újkor bolygatta meg őket. A temetkezés körébe tartozó emlékek mellett a terület K-i felében, egy kb. 5 m széles, É–D irányú, köveskavicsos sáv húzódott. Sírt nem vágott és sír sem vágta, ami akár arra is utalhatna, hogy ez egy római kori út maradványa lehetett, bár ennek ellentmond, hogy a jelenség inkább homorú és egyenetlen vastagságú volt. Ezen kívül feltártunk egy nagyobb méretű (kb. 5×4 m) római kori beásást, amely több sírt is vágott. Ennek a beásásnak az É-i oldalán, a jelentkezési szintjénél, egy élére állított mészkőlap mellett egy épp füstölőtál került elő.

A próbafeltárás eredményei miatt, az abból kimaradt területekre teljes feltárást írt elő a KÖH. Ez már csak két kisebb részt érintett: a Bécsi út 60. sz. mellett statikai okok miatt meghagyott kb. 3 m széles és 15 m hosszú (újkori pincéig) sávot és a telek középső részén az egykori ásatási árok és az újkori pince közötti kb. 10 m hosszú, 2 m széles szakaszt. A Bécsi út 60. sz. melletti sávban csak az után lehetett folytatni a feltárást, hogy azt részfalazással megerősítették (megtámasztották). Az ehhez szükséges szint ugyan papíron nem érte el az itt előkerült római kori jelenségek szintjét, de a kivitelezés során (38 tonnás részfalazógép használata és a szomszédos háznak az erre a telekre átnyúló, legalább 1–1,20 m széles alapozása) teljesen tönkretették ezt a sávot. Ezért itt már csak a régészeti emlékek alatt húzódó altalajt tudtuk dokumentálni. A középső részen még egy csontvázas temetkezést sikerült feltárnunk, ami mellett (az újkori rétegek alatt) egy olyan kavicsos-sóderes réteg

jelentkezett, amire utaló nyomot a korábbi árok metszetében nem lehetett megfigyelni. Belőle leletanyag nem került elő. Vagy egy természetes, vagy egy újkori kavicsdepónak gondolom. Ez a réteg a feltárt sírtól K-re már közvetlenül az altalajba vágódott és alatta régészeti emlékek már nem kerültek elő.

Az előzetes vizsgálatok alapján a Kr. u. 2–3. századi sírok szervesen illeszkednek a szomszédos telteken feltárt temetőrészlethez.

ANDERKÓ KRISZTIÁN

41. Budapest, III. Csúcs-hegy, Harsány lejtő (KÖH 49984)

U, R, B, V, LT, Ró, Á, Kö, Kk, I

2012. április 10–27. között végeztünk megelőző feltárást a lelőhelyen, a Katlan Befektetési Zrt. megbízásából. Az idei első munkák egyetlen telek (9. Mt., hrsz. 20646/31) építési helyére terjedtek ki, összesen nettó 520,3 m² került feltárássra. Munka-területünk a lelőhely intenzív, központi részére esik, de még az előzetes várakozásnál is nagyobb objektumsűrűséget tapasztaltunk, ami különösen a múlt évben, a szomszédos telken (hrsz. 20646/30) végzett feltárás¹¹ eltérő eredményeire tekintettel figyelemre méltó. Összesen 32 régészeti objektum (85 stratigráfiai egység) feltárását, dokumentálását végeztük el.

A legtöbb keltezhető jelenség az őskor különböző korszakaihoz volt köthető, így legalább 3 objektum a késő bronzkori urnamezős kultúra anyagát adta, közülük egy 3,7 m átmérőjű, kerekded beásás lakó- vagy műhelyobjektumként értelmezhető. Nagyobb számban tárhattunk fel kora vaskori (Hallstatt) objektumokat, közülük 2 négyzetes gödörház, 2 méhkas alakú verem, egy további objektum jellege pedig a feltárt, középkori jelenségek által bolygatott részlete alapján nem volt meghatározható. Két nagyobb mélységű verem a római kort megelőző időszak kelta leletanyagát adta.

A római kori falusias települést 3 gödörház képviselte, melyek a már korábban megfigyelt módon egymáshoz igen közel, de szabálytalan elrendezésben helyezkedtek el. Két további gödörobjektum bizonytalan módon szintén ehhez a korszakhoz volt köthető, ezek leletanyaga azonban sokkal szegényebb volt, mint a látványos *sigillata* és fémleleteket is adó házaké.

Az Árpád-kori falu egyetlen gödörháza esett kutatási területünkre a megszokott, négyzetes köves kemencével az (É)K-i sarokban, bejárattal a DNy-i oldalról. A ház egy kiterjedtebb Hallstatt objektumra lett ráásva, padlóját az őskori jelenség betöltésére rádöngölt agyagréteggel alakították ki.

Több kisebb telepjelenség mellett a területen feltárt 2 csontvázas temetkezés kora sem volt elsődlegesen megállapítható. A 2 háton fekvő váz egymás közelében, a jelenlegi terepfelszíntől csupán 50–60 cm-es mélységben volt, a korábbi mélyszántás is bolygatta őket, mellékleti vagy viseleti tárgy nem került elő, sírfolt, koporsó nem körvonalazódott, tájolásuk DNy–ÉK. Ahogy valamennyi, a Harsány lejtőn eddig feltárt sír, úgy ezek sem voltak temető részleteként értékelhetők, csupán szórványos temetkezések, a különböző korú telepkekhez köthető temetők elhelyezkedése tehát továbbra is ismeretlen.

¹¹ RKM 2011, 30.